

Veli Algılarına Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Anksiyete

Anxiety in Preschool Children According to Parent Perceptions

ÖZET

Bu araştırmanın amacı okul öncesi eğitime başlayan ve devam eden çocukların anksiyete düzeylerinin veli algılarına göre incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Antalya ili Aksu ilçesi okul öncesi eğitim kurumlarında çocukları eğitim gören 188 veli oluşturmaktadır. Araştırmanın amacına ulaşmak için öncelikle 5 soruluk Kişisel Bilgi Formu ve Uğraş (2016) tarafından geliştirilen 30 soruluk "PAS-R Anne ve Baba Versiyonu" kullanılmıştır. Bulgulardan hareketle ulaşılan sonuçlar şunlardır: Veli algılarına göre okul öncesi dönemindeki çocuklarının anksiyeteleri düşük düzeydedir. Velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algıları velinin cinsiyeti ve çocuğun cinsiyeti değişkenleri bağlamında farklılaşmazken velinin yaşı ve eğitim durumu ile çocuğun yaşı değişkenlerinde farklılaşma göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi, Anksiyete, Algı.

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the anxiety levels of children who have started and are continuing preschool education according to parent perceptions. The study group of the study consists of 188 parents whose children are educated in Aksu district preschool education institutions in Antalya province. In order to achieve the purpose of the research, firstly, the 5-question Personal Information Form and the 30-question "PAS-R Mom and Dad Version" developed by Uğraş (2016) were used. The conclusions reached based on the findings are as follows: According to parents' perceptions, the anxiety of their children in preschool period is at a low level. While parents' perceptions of anxiety in their children do not differ in the context of the parent's gender and the child's gender variables, there is a differentiation in the parent's age and educational status and the child's age variables.

Keywords: Preschool, Anxiety, Perception.

GİRİŞ

Çocukluk dönemi insan yaşamında oldukça önemli bir yere sahiptir. Her türlü gelişimin (bedensel, sosyal, psikomotor vs.) en hızlı ilerlediği dönem olan çocukluk döneminde özellikle kişiliğin temellerinin bu dönemde atıldığı göz önüne alınacak olursa çocukluk döneminin ne kadar önemli olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır.

Anksiyete Livingstone (1991; akt: Uğraş, 2016) tarafından duygusal tehlike yaşama riskinden doğan huzursuzluk hissi olarak tanımlanmaktadır ve çocuklarda çok sık gözlemlenmektedir. Erken çocukluk döneminde yaşanan anksiyetenin ileriki yaşlarda yaşanan anksiyete ile gidişat ve stabilizasyon konusunda benzerlikleri olsa da bu dönemde tanımlanan anksiyetenin gidişatını yönlendirmek ve önleyici faaliyetlerde bulunmak daha mümkündür (Egger ve Angold, 2006).

Anksiyete başlarda yetişkinler üzerinde ele alınmış ve anksiyetenin insanların dürtüleri karşılanmadığı zaman ortaya çıktığı görüşü ortaya atılmıştır (Mantar, 2008). Anksiyete kavramını ayrı bir sendrom olarak tanımlayan ilk kişi ise Sigmund Freud'tur (Stossel, 2015). Çocuklar üzerinde kapsamlı ve temsili örnekleme çalışma gerçekleştiren ilk araştırmacı ise G. Stanley Hall'dır ve kendisi aynı zamanda günümüzde de en çok tercih edilen anket tekniğini icat eden kişidir (Akman, 2013). Tek başına korkutucu bir şey olmamakla birlikte anksiyete bozuklukları aslında yaşamı koruyan bir önsezi olmakla birlikte kişide rahatsızlık uyandırarak bazı yaşamsal alanlarını sınırlandırmakta ve bireyde işlev kayıplarına neden olabilmektedir (Emiroğlu ve Baykara, 2008).

Bu araştırmanın problem cümlesi şudur:

Okul öncesi eğitime başlayan veya devam eden çocukların anksiyete düzeyleri nedir?

Veli algılarına göre okul öncesi dönem çocuklarının anksiyete düzeylerini belirlemek için gerçekleştirilen bu araştırmanın amacına ulaşmak adına aşağıda sıralanan alt problemlere cevap aranacaktır:

1. Okul öncesi eğitime başlayan veya devam eden çocukların anksiyeteleri ne düzeydedir?

¹ Öğretmen, MEB, Antalya, Türkiye. ORCID: 0000-0001-7309-2434

Elif Yıldırım¹

How to Cite This Article

Yıldırım, E. (2023). "Veli Algılarına Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Anksiyete" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:114; pp:8209-8223. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.71289>

Arrival: 25 July 2023
Published: 31 August 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

2. Okul öncesi eğitime başlayan veya devam eden çocukların anksiyete düzeyleri velinin cinsiyetine (anne veya baba olmasına) göre istatistiki olarak farklılaşmakta mıdır?
3. Okul öncesi eğitime başlayan veya devam eden çocukların anksiyete düzeyleri velinin yaşına göre istatistiki olarak farklılaşmakta mıdır?
4. Okul öncesi eğitime başlayan veya devam eden çocukların anksiyete düzeyleri velinin eğitim düzeyine göre istatistiki olarak farklılaşmakta mıdır?
5. Okul öncesi eğitime başlayan veya devam eden çocukların anksiyete düzeyleri çocuğun cinsiyetine göre istatistiki olarak farklılaşmakta mıdır?
6. Okul öncesi eğitime başlayan veya devam eden çocukların anksiyete düzeyleri çocuğun yaşına göre istatistiki olarak farklılaşmakta mıdır?

Anksiyete (Kaygı Bozukluğu)

İnsanı tehlike karşısında harekete geçiren kaygı aslında insanın strese karşı geliştirmiş olduğu bir cevaptır. Sadece insanlar değil, hayvanlar da strese kaygı ile cevap vermektedir ve kaygının hayatı devam ettirmede evrimsel bir rolü bulunmaktadır (Baydemir, 2016). Güleç (2016) anksiyetenin ruhsal bir yaşantı olduğunu ve olgunlaşma sürecini nelerin tetiklediğinin henüz tam olarak belirlenemediğini belirtmektedir. Köroğlu (2011) ise anksiyetenin en sık görülen psikolojik rahatsızlıklardan biri olduğunu ve insan yaşamının hemen hemen her döneminde ortaya çıkabileceğini ifade etmektedir, ayrıca anksiyetenin hem kendisinin başlı başına bir sorun olduğunu hem de başka rahatsızlıkların habercisi olabileceğini de eklemektedir. Korku ve strese karşı bir tepki olarak oluşan anksiyete aynı zamanda sadece belirli uyaranlara karşı verilen bir tepki olarak da görülebilmektedir ve çoğunlukla terleme, titreme ve çarpıntı gibi fiziksel belirtileri bulunmaktadır (Türkçapar, 2004).

Sosyal ortamlarda bulunan uyaranların değerlendirilirken olağan dışı davranılması ile abartılmasından kaynaklanan bir duygu olan anksiyeteyi (Raines ve diğerleri, 2019); Tekin ve Tekin (2014) anksiyeteyi; somatik (bedensel) belirtiler gösteren kişisel rahatsızlık hissi olarak tanımlarken Güleç (2016), insanın fiziki ve psikolojik bütünlüğünü bozan gerilimlerin onda yaratmış olduğu acı verici deneyimler olarak tanımlamaktadır. Terim kökeni olarak Latince “Anxius” üzüntü ve kaygıyı ifade etmektedir ancak bazı kaynaklarda nefesi kesilmek, boğuluyor gibi hissetmek olarak da açıklanmaktadır (Beck ve Emery, 2011). DSM-V’te (APA, 2013) anksiyete bozuklukları ayrılma kaygısı, seçici konuşmazlık, özgül fobi, toplumsal kaygı, panik bozukluğu, agorafobi, yaygın kaygı bozukluğu, ilaçların yol açtığı kaygı bozukluğu olarak 7 gruba ayırmaktadır. “Ayrılma Kaygısı”nda çocuk bağlandığı kişileri kaybetmekten korkmakta, ayrıldıkları zaman onların başlarına kötü bir şey geleceğine veya bir daha geri dönmeyeceklerine inanmaktadır. Bu sebeplerle okula gitmek istemeyen çocukların yaşadıkları anksiyete sebebiyle sosyal yaşamları zarar görmektedir (Masi, Muci ve Millepiedi, 2001). Aile üyelerinden birisinin veya aile yakınlarından birinin kaybı, aileye yeni bir üyenin katılması (kardeş vb.), çocuğun bazı sebeplerle belirli süreliğine anne babasından ayrı kalmak zorunda kalması bu anksiyeteye sebep olabilmektedir (Ereymiş ve diğerleri, 2009). APA (2013) bu anksiyete türünün en sık görülen belirtilerini şu şekilde sıralamaktadır:

Ayrılma söz konusu olduğunda bile çocuktaki kaygı düzeyinin çok fazla yükselmesi,

Tek başına kalmaktan ve zaman geçirmekten korkması,

Bağlı bulunduğu kişilerin öleceğinden veya onu terk edeceklerinden korkması,

Ayrılığa dair kabuslar görmesi ve bunun tekrarlanması,

Ev harici bir yerde uyumaya karşı direnç gösterme,

Okula gitmekte zorlanma (APA, 2013).

Bir obje veya durumla karşılaşma veya karşılaşma ihtimalinin bulunması durumunda yaşanan korkulara “Özgül Fobi” adı verilmektedir ve kaynağı net olarak sınırlandırılmamaktadır. Kadınlarda görülme sıklığı erkeklerden daha fazla olan özgül fobilerin kaynağı genellikle kişisel yaşantı ve deneyimler olmaktadır. Ancak özgül fobilerin bazıları kişisel deneyimlere dayanmaz. Kan tutması, yara görme, enjeksiyon gibi özgül fobilerin kalıtsal olarak aktarıldığı bilinmektedir (Köroğlu, 2011). APA (2013) bir anksiyeteye özgül fobi tanısı konulabilmesi için altı aydan fazla sürmesi gerektiğini belirtmektedir. Çocuklarda görülen özgül fobilere tepinme, sınıksız sarılma, bağırma, ağlama krizi ve donakalma eşlik edebilmektedir (Uğraş, 2016). Sosyal fobi olarak adlandırılan “Toplumsal Kaygı Bozukluğu”nda kişiler toplum içinde gülünç duruma düşmekten korkmaktadır. Bu korku sebebiyle toplumsal görevlerini yerine getirirken yoğun bir stres yaşarlar ve bu stresten kaçmak için toplumsal görev üstlenmekten geri dururlar (Köroğlu, 2013). Göğüste oluşan ağrı, ağız kuruluğu, terleme, kanın yüze hücum

etmesi, sıkışmışlık hissi ve çarpıntı en sık görülen bedensel belirtileridir. Sosyal fobik kişilerin düşünce okuma ve beklenti kaygısı yoğunluğu onların tanısını kolaylaştırmaktadır (Köroğlu, 2013). Agorafobiklerle oldukça benzerliği bulunan sosyal fobiklerin en belirgin farklarından birisi sosyal fobiklerin küçük bir topluluk karşısında bile strese girmesidir. Ayrıca sosyal fobiklerin hissettiği kusma duygusu da onları agorafobiklerden ayıran temel özelliklerdendir (Kılıçarslan ve Yüksel, 2023). “Yaygın Kaygı Bozukluğu” altı aydan uzun süredir devam eden ve sadece belirli olgu veya durumlara karşı değil kişinin yaşamının her alanında ve büyük çoğunluğunda kaygı hissetme halidir. Bu durumdan mustarip kişiler endişelerini bastırmakta ve kontrol etmekte yetersiz kalmaktadır hatta yaşadıkları bu gerginlik zaman içinde kas ağrılarına ve kas gerginliklerine neden olmaktadır ve bu bozukluğa çoğu zaman depresyon, sosyal fobi, özgül fobi ve madde kullanımı eşlik etmektedir. Bu bozukluğun da tıpkı özgül fobi gibi kadınlarda görülme sıklığı daha fazladır (Öztürk ve Uluşahin, 2014).

Korku, fobi, panik kelimeleri anksiyete kavramıyla karışmakta ve birbiri yerine kullanıldığı görülmektedir. Korku bir kavram olarak duygusal değil bilişsel süreçleri içermektedir ve insanların bir tehlikeye karşı duyduğu hissi ifade etmektedir (Beck ve Emery, 2011). Anksiyetede korkunun aksine duygusal bir durum söz konusudur ve gerginlik içermektedir. Fobi terimi ise kaçmayı ifade etmekte ve bünyesinde abartılı bir korku barındırmaktadır. Kişilerin bir şeyden yaşamlarını kısıtlayacak derecede korkması fobi olarak tanımlanmaktadır. Panik terimi ise yersiz ve ani korkuyu ifade etmek için kullanılır ve panik yaşayan kişi anksiyete yaşayan kişinin aksine bir an önce mevcut hissinden kaçarak kurtulmak istemektedir (Karamustafalıoğlu & Yumrukçal, 2011).

Okul Öncesi Dönemde Anksiyete

Sağlıklı ve dengede bir kişiliğe sahip olmak için oldukça önemli bir dönem olan okul öncesi dönemde çocuklar çevrelerinde olan bitenlere uygun tepki geliştirmeyi ve olayları değerlendirmeyi öğrenmektedir. Benlik algısının da oluşmaya başladığı bu dönemde çocuklar kendilerine birer rol model seçerek sosyal kimliklerini oluşturmaya başlamaktadır (Rossen ve diğerleri, 2019). Erişkin bireylerde görülen anksiyeteye benzer semptomlara sahip çocuk anksiyetesinde de baş dönmesi, terleme, karın ağrısı gibi tipik belirtiler sıklıkla görülmektedir. Çalışmalar çocuklarda anksiyete yaygınlığının % 0,2 ile %10 arasında olduğunu göstermektedir (Diler ve diğerleri, 2004). Lawrence ve arkadaşları (2015) ise bu yaygınlığın % 1,57-%6,9 arasında olduğunu ve kız çocuklarında erkeklere nazaran daha sık karşılaşıldığını belirtmektedir.

Anksiyete kişileri dış dünyadaki olumsuzluklardan ve tehlikelerden korumaya yönelik işlevsel duygulardan birisi olsa da karşı konulamaz ve kontrol edilemez düzeylere ulaşması halinde müdahale edilerek kontrol altına alınması gerekmektedir (Karabekiroğlu, 2009). Okul öncesi dönemdeki çocuklarda özellikle dil ve konuşma becerisi tam gelişmemiş olanlarda aşırı kaygı kendisini tırnak yeme, alt ıslatma, ağlama ve öfke patlamaları ile gösterebilmektedir (Johnstone, Kempes ve Chen, 2018). Hemen her yaşta travmatik olabilecek kaygılar özellikle erken çocukluk yani okul öncesi dönemde daha da yıpratıcı olabilmektedir (Genç, 2021). Özellikle okul öncesi dönem çocuklarında ayrılma kaygısı bozukluğu, seçici konuşmazlık ve özgül fobi kaygı bozuklukları yetişkinlere nazaran daha sık görülmektedir. Bebeklik döneminin 15 ile 21. ayları arasında artış gösteren ancak sonrasında giderek azalması beklenen ayrılık kaygısı çocuğun gelişim sürecinin normal bir parçası kabul edilmektedir ancak ebeveyni yanında olmayan çocuğun, ebeveyninin başına bir felaket gelebileceğini düşünerek tedirgin olması normal değildir ve bu durum ayrılık kaygısı bozukluğunu doğurmaktadır (Emiroğlu ve Baykara, 2008) ve çocuklar arasında görülme sıklığı %4-5 arasındadır (Silverman ve Dick-Niederhauser, 2004). Çengel ve arkadaşları (2003) Türkiye’de gerçekleştirilen klinik araştırmalarda vakalarda erkek çocukların %60, kız çocukların %40 oranına sahip olduğunu belirtmektedir. Emiroğlu ve Baykara (2008)’da ailenin sosyoekonomik düzeyi yükseldikçe çocukların ayrılık anksiyetesinin yükseldiğini belirtmektedir. Seçici konuşmazlık yani mutizm Hua ve Major (2016) tarafından çocuğun konuşma becerileri gelişmiş olmasına rağmen bazı ortamlarda kasıtlı olarak konuşmaması olarak tanımlanmaktadır ve temelinde sosyal kaygının yattığı düşünülmektedir. Eğitim alanında ve sosyal alanlarda yetersizlik duygusu yaratan seçici konuşmazlık bozukluğunda tanı konulabilmesi için en az bir ay aynı davranışın gözlemlenmesi gerekmektedir (APA, 2013). Seçici konuşmazlık problemi yaşayan çocukların akademik anlamda başarısız deneyimler yaşadığı görülmektedir (Holka-Pokorska, Piróg-Balcerzak ve Jarema, 2018). Ergen ve yetişkinlere nazaran okul öncesi dönem çocuklarında görülme sıklığı daha yüksek olan seçici konuşmazlık genellikle 5 yaşından önce başlayan ve nadir görülen bir rahatsızlıktır. Genetik ve kalıtsal bir alt yapısı bulunmayan mutizmin okul öncesi dönemde görülme yaygınlığı %,03 ile %,1 arasındadır (APA, 2013).

Belirli bir nesneye veya duruma karşı gelişen anormal kaygıyı ifade eden özgül fobi genellikle erken çocukluk döneminde başlamaktadır ve görülme sıklığı %5 civarındadır (Eaton, Bienvenu ve Miloyan, 2018). Özgül fobinin ileriki yaşlarda görülme sıklığı azalsa da çocuklarda farklı hastalıklarda komorbidite geliştirerek birincil hastalığı destekleyebileceği göz önüne alınmalı ve çocuktaki mevcut durumun özgül fobi mi yoksa yaş gereği olup zamanla geçeceği konusunda bir klinisyenden yardım almak gerektiği unutulmamalıdır (Öztürk ve Uluşahin, 2014). Kuzucu (2013) okul öncesi dönemde görülen anksiyete bozukluklarında genetik faktörün orta derecede risk barındırdığını

ancak yakın akrabalarında anksiyete öyküsü bulunan çocukların yüksek risk altında olduğunu belirtmektedir. Beesdo ve arkadaşları (2009) erken çocukluk döneminde anksiyete problemlerine dair gerçekleştirilen kültürler arası çalışmalarda çocukların ebeveynlerinin sahip olduğu tutumların da önemli bir risk faktörü olduğunu; kaygılı, kayıtsız veya aşırı koruyucu aile tutumlarının çocukları anksiyete problemine karşı savunmasız hale getirdiğini belirtmektedir. Zineldin (2019) ise çalışmasında bir başka risk faktörünün ebeveynlerin boşanması olduğunu ve uzun vadede kaygı bozukluklarını yordadığını bulgulamıştır. Ayrıca yakınlardan birisinin ölümü, çocuğun akrabaları tarafından dışlanması, ailenin ekonomik yetersizlikleri gibi faktörler de erken çocukluk dönemi anksiyetesinin risk faktörleri arasındadır (Beesdo, Knappe ve Pine, 2009; Kwan, Petersen, Pine ve Borutta, 2005). Aynı zamanda okula erken başlama, şehir değiştirme, hastaneye yatırılma gibi çevresel etmenler de bir diğer önemli risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı veli algılarına göre okul öncesi dönem çocuklarının anksiyete düzeylerini belirlemek ve anksiyete düzeyini çeşitli değişkenler bağlamında incelemektir.

Anksiyete kavramına tarihsel süreçte değişen ilk kişi Hipokrat olmasına rağmen ondan sonra 18. yüzyıla kadar anksiyeteden söz eden olmaması dikkat çekicidir (Stone, 1997; akt: Uğraş, 2016). En çok yetişkinler üzerinde incelenen anksiyete kavramı hakkında ergenler, gençler ve çocuklar üzerinde yapılan çalışma sayısı hem Türk hem Dünya alan yazınında oldukça azdır ve tarihleri çok eskiye dayanmamaktadır. Günümüzde çocuklarda anksiyeteye dair çalışmalar hız kazanmış ve korelasyonel, deneysel ve etnografik araştırmalar artmıştır (Trawick-Swith, 2013). Çocuk psikiyatrisinde en sık karşılaşılan vakaların anksiyete bozuklukları olması bu alanda gerçekleştirilen çalışmaların artmasını zorunlu kılmaktadır böylece tedavi için yeni arayış ve yöntemlerin gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir (Emiroğlu ve Baykara, 2008). Tüm gelişim basamaklarında ilerlemenin en üst düzeyde olduğu okul öncesi dönemde çocuklarda anksiyete varlığı/durumunun belirlenmesi onların ilerideki yaşlarında yaşayacakları/yaşayabilecekleri sorunları belirlemede ve bu konuda önlem almada oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Buldukları dönem itibariyle okul öncesi dönemdeki çocuklar dertlerini tam ve doğru olarak ifade etmekte sorun yaşamakta olduğundan onların velilerinin görüşlerine başvurmanın daha doğru olduğu düşüncesiyle gerçekleştirilen bu araştırmanın amacı; okul öncesi dönem çocuklarının anksiyete düzeylerini veli algılarına göre incelemektir. Araştırma ile hem alan yazına veri desteği sağlanarak bu konuda çalışma gerçekleştirmek isteyen araştırmacılara ışık tutulacak hem de okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmen ve yöneticilerin ile okul öncesi dönemde bulunan çocuğa sahip velilerin konu hakkında bilinçlenmesi sağlanacaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ile okul öncesi dönem çocuklarında anksiyete durumu velilerin bakış açısıyla incelenecektir. Araştırmada genel tarama yöntemi kullanılmıştır. Karasar (2016) bu desende evren hakkında genel bir kaniya varmak için evreni temsil ettiği düşünülen bir kesimle çalışma gerçekleştirildiğini ifade etmektedir. Ayrıca tarama modellerinde araştırmaya söz konusu olan değişken genel haliyle betimlenmekte ve konunun “ne” olduğu ve “neyle ilgili” olduğu hakkında okuyuculara bilgi verilmektedir.

Çalışma Grubu

Bu araştırma Antalya ili Aksu ilçesinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarında 2022-2023 eğitim öğretim yılı II. döneminde eğitim alan 188 çocuğun 152 anne ve 36 babasının görüşlerine başvurularak gerçekleştirilmiştir. Çocukların ebeveynlerine dair araştırma için gereken demografik bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1: Çalışma grubunun demografik bilgileri

Özellik	Değişken	f	%
Cinsiyet	Kadın	152	80,9
	Erkek	36	19,1
Yaş	30 yaş altı	36	19,1
	31-40 arası	64	55,3
	41 ve üzeri	48	25,5
Eğitim Durumunuz	İlkokul-Ortaokul-Lise	28	14,9
	Ön Lisans-Lisans	124	66
	Lisansüstü	36	19,1
Çocuğunuzun Cinsiyeti	Kız	80	42,6
	Erkek	108	57,4
Çocuğunuzun Yaşı	3 yaş altı	16	8,5
	3-4 yaş	32	17,0
	5-6 yaş	140	74,5

Tablo 1 incelendiğinde araştırmanın çalışma grubunu 152 anne, 36 babanın oluşturduğu; velilerin 36'sının 30 yaş altında, 64'ünün 31-40 yaş arasında ve 48'inin 41 yaş ve üzerinde olduğu; 28 velinin ilkökul-ortaokul-lise dengi mezuniyete, 124 velinin ön lisans ve lisans dengi mezuniyete ve 36 velinin ise lisansüstü mezuniyete sahip olduğu, velilerin 80'inin kız çocuğa ve 108'inin erkek çocuğa sahip olduğu ve çocukların 16'sının 3 yaş altında, 32'sinin 3-4 yaşında ve 140'ının 5-6 yaş arasında olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri iki basamakta toplanmıştır. İlk basamağı araştırmacı tarafından oluşturulan ve 6 sorudan oluşan Bilgi Formu oluşturmaktadır. Bu formda araştırmanın alt amaçlarına ulaşabilmek adına araştırmanın çalışma grubunu oluşturan velilere kişisel sorular sorulmuştur. İkinci basamakta Uğraş (Uğraş, 2016) tarafından geliştirilen ve 5'li Likert tarzında 30 maddeden oluşan "PAS-R Anne ve Baba Versiyonu" kullanılmıştır. Ölçek 4 faktörlü bir yapı göstermektedir ve alt faktörler sırasıyla "Toplumsal anksiyete", "Yaygın anksiyete", "Ayrılık anksiyetesi" ve "Özgül fobi" adını almaktadır. Ölçek geneli Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ,93 iken alt faktörlerin sırasıyla ,84, ,83, ,73 ve ,82'dir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçek sahibinden izin alınarak araştırmanın verileri toplanmış ve analizler gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın amacına ve alt amaçlarına ulaşabilmek adına oluşturulan Bilgi Formu ile "PAS-R Anne ve Baba Versiyonu" öğrenci velilerine internet tabanlı veri toplamaya yarayan programlar aracılığıyla ulaştırılmış ve linkte bulunan soruları cevaplamaları istenmiştir. Verileri internet üzerinden toplamanın pek çok faydası olduğu düşünülmektedir. Öncelikle araştırmacıya zamandan, mekândan bağımsız veri toplama imkânı sunmaktadır ve ekonomik bakımdan da yük getirmemektedir. Ayrıca çalışma grubunda bulunan veliler linkteki soruları istediği zaman ve istediği mekânda cevaplayabileceği için sorulara gerçek düşüncelerini daha çok yansıtabildikleri düşünülmektedir. Soruların internet üzerinden cevaplanmasının çalışma grubu üzerindeki baskıyı azalttığı ve zaman ve mekân zorunluluğu olmaması sebebiyle de daha çok katılımcıya ulaşılabilirdiği düşünülmektedir.

Toplanan veriler bilgisayar ortamına herhangi bir değişiklik yapılmadan ancak üzerlerinde analiz gerçekleştirebilmek adına sayısallaştırılarak aktarılmıştır. Araştırma için kullanılan ölçme aracının araştırmanın amacına hizmet edip etmediği ve güvenilir veriler sunup sunmadığını belirlemek adına ölçek verilerinin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı hesaplanarak Tablo 2'de gösterilmiştir:

Tablo 2 Ölçek geneli ve alt boyutlarının güvenirlik katsayısı

Ölçek	Cronbach Alpha Değeri (α)
PAS-R Anne ve Baba Versiyonu	,88
Toplumsal anksiyete	,73
Yaygın anksiyete	,70
Ayrılık anksiyetesi	,68
Özgül fobi	,66

Tablo 2 incelendiğinde çalışma grubuna uygulanan veri toplama aracının genel güvenirlik katsayısının (α)= ,88 olarak hesaplandığı; alt boyutlarının ise sırasıyla ,73, ,70, ,68 ve ,66 değerinde güvenirliğe sahip olduğu görülmektedir. Ölçeklerin yüksek güvenirliğe sahip olması için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının ,70'ten büyük olması gerekmektedir (Büyükoztürk, 2012). Bu bilgi ışığında ölçek genelinde hesaplanan ,88 Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ile ölçme aracının araştırmanın amacına hizmet ettiği ve güvenilir olduğunu söylenebilir.

Araştırmanın amacına ve alt amaçlarına ulaşabilmek için araştırma verileri üzerinde hangi analizlerin gerçekleştirileceğini belirlemek için öncelikle verilere Normallik Testi uygulanmış ve verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığı belirlenmiştir. Gerçekleştirilen Normallik Testi'nin sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 3: Normallik Testi sonucu

Ölçek	Çarpıklık	Basıklık
PAS-R Anne ve Baba Versiyonu	,17	-,98

Tablo 3 incelendiğinde PAS-R Anne ve Baba Versiyonu'nun araştırmanın çalışma grubunu oluşturan velilere uygulanmasıyla elde edilen verilerin ,17 çarpıklık ve -,98 basıklık değerine sahip olduğu görülmektedir. Bu değerler verilerin normal bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir zira Tabachnick ve Fidell (2007) bu değerlerin -1,5 ile +1,5 aralığında bulunmasının araştırma verilerinin normal dağılıma sahip olduğunu gösterdiğini ifade etmektedir. Normal dağılıma sahip verilere parametrik analizler uygulanmakta; iki faktörlü değişkenler için t-Testi; 3 ve daha fazla faktöre sahip değişkenler için ise ANOVA Analizi kullanılmaktadır (Turan, Şimşek ve Aslan, 2015). Bu bilgi ışığında araştırmadaki velinin cinsiyeti ve çocuğun cinsiyeti değişkenlerinin çocuğun anksiyete düzeyinde istatistiki olarak farklılaşma yaratıp yaratmadığını belirlemek adına t-Testi; velinin yaşı, eğitim durumu ve çocuğun yaşı değişkenlerinin çocuğun anksiyete düzeyinde istatistiki olarak farklılaşma yaratıp yaratmadığını belirlemek adına ANOVA Analizi gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Veli Algılarına Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Anksiyete Düzeyi

Velilerin okul öncesi eğitim alan çocuklarında anksiyeteye dair görüşlerini belirlemek adına uygulanan ölçme aracında bulunan sorulara vermiş oldukları cevaplar üzerinden belirlenen çocukların anksiyete düzeyi ölçek geneli ve tüm alt boyutlarında olmak üzere Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Veli algılarına göre çocuklarının anksiyete düzeyleri

Ölçek/ Alt Boyut	n	\bar{x}	Sd
PAS-R Anne ve Baba Versiyonu	188	2,29	,52
Toplumsal anksiyete	188	2,19	,63
Yaygın anksiyete	188	2,35	,57
Ayrılık anksiyetesi	188	2,26	,80
Özgül fobi	188	2,37	,60

Tablo 4 incelendiğinde velilerin çocuklarının anksiyetesine dair algı ortalamalarının ölçek geneli için (\bar{x})= 2,29 olduğu görülmektedir. Ölçek alt boyutlarında ise; Toplumsal anksiyete alt boyutu için (\bar{x})= 2,19, Yaygın anksiyete alt boyutu için (\bar{x})= 2,35; Ayrılık anksiyetesi alt boyutu için (\bar{x})= 2,26 ve Özgül fobi alt boyutu için (\bar{x})= 2,37 algı ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir.

Veli Cinsiyetinin Çocuklarının Anksiyete Düzeyine Dair Algılarına Etkisine Dair Bulgular

Okul öncesi eğitim alan çocuğu bulunan velilerin, çocuklarının anksiyete düzeyine dair algılarında velilerin cinsiyetinin algıları üzerinde ölçek geneli ve tüm alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı farklar yaratıp yaratmadığını belirlemek için t-Testi gerçekleştirilmiş ve test sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir:

Tablo 5: Veli cinsiyetinin çocuklarının anksiyetesine dair algılarına etkisi

Ölçek/ Alt Boyut	Cinsiyet	n	\bar{x}	Sd	t	df	p
PAS-R Anne ve Baba Versiyonu	Kadın	152	2,31	,50	,99	186	,33
	Erkek	36	2,21	,61			
Toplumsal anksiyete	Kadın	152	2,19	,62	,11	186	,91
	Erkek	36	2,17	,67			
Yaygın anksiyete	Kadın	152	2,35	,54	-,12	186	,90
	Erkek	36	2,36	,69			
Ayrılık anksiyetesi	Kadın	152	2,32	,82	2,04	186	,04
	Erkek	36	2,02	,67			
Özgül fobi	Kadın	152	2,38	,60	,99	186	,32
	Erkek	36	2,27	,61			

Tablo 5 incelendiğinde okul öncesi eğitim alan çocukların velilerin cinsiyetinin çocuklarının anksiyetesine dair algılarında ölçek genelinde ve Toplumsal Anksiyete, Yaygın Anksiyete ve Özgül Fobi alt boyutlarında istatistiki olarak herhangi bir farklılaşmaya neden olmadığı ($p>,05$); ancak Ayrılık Anksiyetesi alt boyutunda velinin cinsiyetinin çocuğunun anksiyete algısında anlamlı farklılaşmalara neden olduğu görülmektedir ($p<,05$). Ayrılık Anksiyetesi alt boyutunda çocuklarının annelerinin (\bar{x} = 2,32); babalarına (\bar{x} =2,02) nazaran çocuklarının

anksiyetelerine dair algı ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile velinin anne veya baba olmasının çocuklarının anksiyetesine dair algılarında ölçek genelinde ve Toplumsal Anksiyete, Yaygın Anksiyete ve Özgül Fobi alt boyutlarında istatistikleri etkileyici bir değişken olmadığı ancak Ayrılık Anksiyetesi alt faktöründe istatistikleri etkileyici bir değişken olduğu söylenebilir.

Veli Yaşının Çocuklarının Anksiyete Düzeyine Dair Algılarına Etkisine Dair Bulgular

Okul öncesi eğitim alan çocuğu bulunan velilerin, çocuklarının anksiyete düzeyine dair algılarında velilerin yaşının algıları üzerinde ölçek geneli ve tüm alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı farklar yaratıp yaratmadığını belirlemek için ANOVA Analizi gerçekleştirilmiş ve test sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6: Veli yaşının çocuklarının anksiyetesine dair algılarına etkisi

<i>N, \bar{x} ve SS değerleri</i>					<i>ANOVA Analizi Sonuçları</i>					
<i>Ölçek/Alt Boyut</i>	<i>Yaş</i>	<i>n</i>	<i>\bar{x}</i>	<i>Sd</i>	<i>Var. K.</i>	<i>KT</i>	<i>df</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
PAS-R Anne ve Baba Versiyonu	30 yaş altı	36	2,44	,44	G. Arası	3,59	2	1,79	6,96	,00
	31-40 arası	104	2,35	,54	G. İçi	47,67	185	,26		
	41 ve üzeri	48	2,06	,47	Toplam	51,26	187			
	Toplam	188	2,29	,52						
Toplumsal anksiyete	30 yaş altı	36	2,60	,64	G. Arası	14,12	2	7,06	21,77	,00
	31-40 arası	104	2,23	,62	G. İçi	59,99	185	,32		
	41 ve üzeri	48	1,79	,36	Toplam	74,11	187			
	Toplam	188	2,19	,63						
Yaygın anksiyete	30 yaş altı	36	2,40	,37	G. Arası	6,00	2	3,00	10,24	,00
	31-40 arası	104	2,47	,59	G. İçi	54,21	185	,29		
	41 ve üzeri	48	2,05	,54	Toplam	60,21	187			
	Toplam	188	2,35	,57						
Ayrılık anksiyetesi	30 yaş altı	36	2,16	,63	G. Arası	3,04	2	1,52	2,42	,09
	31-40 arası	104	2,38	,85	G. İçi	116,35	185	,63		
	41 ve üzeri	48	2,10	,77	Toplam	119,39	187			
	Toplam	188	2,26	,80						
Özgül fobi	30 yaş altı	36	2,52	,50	G. Arası	1,32	2	,63	1,82	,17
	31-40 arası	104	2,35	,63	G. İçi	66,98	185	,36		
	41 ve üzeri	48	2,27	,60	Toplam	68,30	187			
	Toplam	188	2,36	,60						

Tablo 6 incelendiğinde okul öncesi eğitim alan çocukların velilerin yaşının çocuklarının anksiyetesine dair algılarında ölçek genelinde ve Toplumsal Anksiyete ile Yaygın Anksiyete alt boyutlarında çocuklarının anksiyete algılarında istatistiki olarak anlamlı farklılaşmalara neden olduğu ($p < ,05$); Ayrılık Anksiyetesi ve Özgül Anksiyete alt boyutlarında ise istatistiki olarak anlamlı farklılaşmalara neden olmadığı görülmektedir ($p > ,05$). Çocuklarının anksiyetelerine dair algı farklılaşmalarının ölçek geneli, Toplumsal Anksiyete ve Yaygın Anksiyete alt boyutlarında velilerin hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek adına gerçekleştirilen Post Hoc- Tukey HSD Analizi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Velilerin yaşlarının çocuklarının anksiyete algılarına etkisindeki grup farklılaşmaları

Ölçek/ Alt Boyut	Yaş (i)	Yaş (j)	i-j	p
PAS-R Anne ve Baba Versiyonu	30 yaş altı	31-40 arası	,09	,64
		41 ve üzeri	,37*	,00
	31-40 arası	30 yaş altı	-,09	,64
		41 ve üzeri	,28*	,00
	41 ve üzeri	30 yaş altı	-,37*	,00
		31-40 arası	-,28*	,00
Toplumsal anksiyete	30 yaş altı	31-40 arası	,38*	,00
		41 ve üzeri	,82*	,00
	31-40 arası	30 yaş altı	-,38*	,00
		41 ve üzeri	,44*	,00
	41 ve üzeri	30 yaş altı	-,82*	,00
		31-40 arası	-,44*	,00
Yaygın anksiyete	30 yaş altı	31-40 arası	-,08	,75
		41 ve üzeri	,35*	,01
	31-40 arası	30 yaş altı	,08	,75
		41 ve üzeri	,42*	,00
	41 ve üzeri	30 yaş altı	-,35*	,01
		31-40 arası	-,42*	,00
Ayrılık anksiyetesi	30 yaş altı	31-40 arası	-,22	,32
		41 ve üzeri	,06	,95
	31-40 arası	30 yaş altı	,22	,32
		41 ve üzeri	,28	,12
	41 ve üzeri	30 yaş altı	-,06	,95
		31-40 arası	-,28	,12
Özgül fobi	30 yaş altı	31-40 arası	,17	,32
		41 ve üzeri	,25	,15
	31-40 arası	30 yaş altı	-,17	,32
		41 ve üzeri	,08	,72
	41 ve üzeri	30 yaş altı	-,25	,15
		31-40 arası	-,08	,72

Tablo 7 incelendiğinde veli yaş grupları arasında ölçek geneli ile Toplumsal Anksiyete ve Yaygın Anksiyete alt boyutlarında çocuklarında anksiyete algısında istatistiki olarak anlamlı farklılaşmalar olduğu görülmektedir ($p<.05$). Ölçek genelinde velilerin çocuklarındaki anksiyete algılarının; 30 yaş altındaki velilerin 41 yaş ve üzeri velilerden ve 31-40 yaş aralığındaki velilerin de 41 yaş ve üzeri velilerden yüksek algı düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının velinin yaşı ilerledikçe düştüğü söylenebilir. Toplumsal Anksiyete alt boyutunda 30 yaş altındaki velilerin diğer yaş gruplarındaki velilerden daha yüksek bir anksiyete algısına sahip olduğu; Yaygın Anksiyete alt boyutunda ise ölçek genelinde olduğu gibi velilerin çocuklarındaki anksiyete algılarının; 30 yaş altındaki velilerin 41 yaş ve üzeri velilerden ve 31-40 yaş aralığındaki velilerin de 41 yaş ve üzeri velilerden yüksek algı düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Veli Eğitim Durumunun Çocuklarının Anksiyete Düzeyine Dair Algılarına Etkisine Dair Bulgular

Okul öncesi eğitim alan çocuğu bulunan velilerin, çocuklarının anksiyete düzeyine dair algılarında velilerin eğitim durumunun algıları üzerinde ölçek geneli ve tüm alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı farklar yaratıp yaratmadığını belirlemek için ANOVA Analizi gerçekleştirilmiş ve test sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir:

Tablo 8: Veli eğitim durumunun çocuklarının anksiyetesine dair algılarına etkisi

<i>N, \bar{x} ve SS değerleri</i>					<i>ANOVA Analizi Sonuçları</i>					
<i>Ölçek/Alt Boyut</i>	<i>Eğitim Durumu</i>	<i>n</i>	\bar{x}	<i>Sd</i>	<i>Var. K.</i>	<i>KT</i>	<i>df</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
PAS-R Anne ve Baba Versiyonu	İlkokul-Ortaokul-Lise	28	2,14	,51	G. Arası	5,17	2	2,59	10,38	,00
	Ön Lisans-Lisans	124	2,41	,51	G. İçi	46,09	185	,25		
	Lisansüstü	36	2,01	,44	Toplam	51,26	187			
	Toplam	188	2,29	,52						
Toplumsal anksiyete	İlkokul-Ortaokul-Lise	28	2,37	,66	G. Arası	6,09	2	3,05	8,29	,00
	Ön Lisans-Lisans	124	2,25	,66	G. İçi	68,02	185	,37		
	Lisansüstü	36	1,83	,29	Toplam	74,11	187			
	Toplam	188	2,19	,63						
Yaygın anksiyete	İlkokul-Ortaokul-Lise	28	2,16	,62	G. Arası	6,65	2	3,33	11,49	,00
	Ön Lisans-Lisans	124	2,48	,54	G. İçi	53,56	185	,29		
	Lisansüstü	36	2,07	,48	Toplam	60,21	187			
	Toplam	188	2,35	,57						
Ayrılık anksiyetesi	İlkokul-Ortaokul-Lise	28	2,11	,78	G. Arası	9,06	2	4,53	7,60	,00
	Ön Lisans-Lisans	124	2,41	,76	G. İçi	110,33	185	,60		
	Lisansüstü	36	1,87	,81	Toplam	119,39	187			
	Toplam	188	2,26	,80						
Özgül fobi	İlkokul-Ortaokul-Lise	28	2,03	,46	G. Arası	5,87	2	2,94	8,70	,00
	Ön Lisans-Lisans	124	2,48	,60	G. İçi	62,42	185	,34		
	Lisansüstü	36	2,20	,59	Toplam	68,29	187			
	Toplam	188	2,36	,60						

Tablo 8 incelendiğinde okul öncesi eğitim alan çocukların velilerin eğitim durumunun çocuklarının anksiyetesine dair algılarında ölçek genelinde ve tüm alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı farklılaşmalara neden olduğu ($p<,05$) görülmektedir. Bu farklılaşmaların hangi gruplar arasında meydana geldiğini belirlemek adına gerçekleştirilen Post Hoc- Tukey HSD Analizi sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Velilerin eğitim durumlarının çocuklarının anksiyete algılarına etkisindeki grup farklılıkları

Ölçek/ Alt Boyut	Eğitim Durumu (i)	Eğitim Durumu (j)	i-j	p
PAS-R Anne ve Baba Versiyonu	İlkokul-Ortaokul-Lise	Ön Lisans-Lisans	-,27*	,03
		Lisansüstü	,13	,57
	Ön Lisans-Lisans	İlkokul-Ortaokul-Lise	,27*	,03
		Lisansüstü	,40*	,00
	Lisansüstü	İlkokul-Ortaokul-Lise	-,13	,57
		Ön Lisans-Lisans	-,40*	,00
Toplumsal anksiyete	İlkokul-Ortaokul-Lise	Ön Lisans-Lisans	,12	,62
		Lisansüstü	,54*	,00
	Ön Lisans-Lisans	İlkokul-Ortaokul-Lise	-,12	,62
		Lisansüstü	,42*	,00
	Lisansüstü	İlkokul-Ortaokul-Lise	-,54*	,00
		Ön Lisans-Lisans	-,42*	,00
Yaygın anksiyete	İlkokul-Ortaokul-Lise	Ön Lisans-Lisans	-,32*	,01
		Lisansüstü	,12	,64
	Ön Lisans-Lisans	İlkokul-Ortaokul-Lise	,32*	,01
		Lisansüstü	,44*	,00
	Lisansüstü	İlkokul-Ortaokul-Lise	-,12	,64
		Ön Lisans-Lisans	-,44*	,00
Ayrılık anksiyetesi	İlkokul-Ortaokul-Lise	Ön Lisans-Lisans	-,30	,16
		Lisansüstü	,25	,41
	Ön Lisans-Lisans	İlkokul-Ortaokul-Lise	,30	,16
		Lisansüstü	,55*	,00
	Lisansüstü	İlkokul-Ortaokul-Lise	-,25	,41
		Ön Lisans-Lisans	-,55*	,00
Özgül fobi	İlkokul-Ortaokul-Lise	Ön Lisans-Lisans	-,45*	,00
		Lisansüstü	-,17	,50
	Ön Lisans-Lisans	İlkokul-Ortaokul-Lise	,45*	,00
		Lisansüstü	,29*	,03
	Lisansüstü	İlkokul-Ortaokul-Lise	,17	,50
		Ön Lisans-Lisans	-,29*	,03

Tablo 9 incelendiğinde veli eğitim durumu grupları arasında ölçek geneli ile tüm alt boyutlarda velilerin çocuklarında anksiyete algısında istatistiki olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ($p<,05$). Ölçek genelinde velilerin çocuklarındaki anksiyete algılarının; Ön Lisans-Lisans mezuniyet derecesine sahip velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının diğer mezuniyet derecesine sahip velilere nazaran daha yüksek olduğu; Toplumsal Anksiyete alt boyutunda Lisansüstü mezuniyet derecesine sahip velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının diğer mezuniyet derecesine sahip velilere nazaran daha düşük olduğu; Yaygın Anksiyete alt boyutunda Ön Lisans-Lisans mezuniyet derecesine sahip velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının diğer mezuniyet derecesine sahip velilere nazaran daha yüksek olduğu; Ayrılık Anksiyetesi alt boyutunda Ön Lisans-Lisans mezuniyet derecesine sahip velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının Lisansüstü mezuniyet derecesine sahip velilere nazaran daha yüksek olduğu ve Özgül Fobi alt boyutunda Ön Lisans-Lisans mezuniyet derecesine sahip velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının diğer mezuniyet derecesine sahip velilere nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çocuğun Cinsiyetinin Velilerin Çocuklarının Anksiyete Düzeyine Dair Algılarına Etkisine Dair Bulgular

Okul öncesi eğitim alan çocuğu bulunan velilerin, çocuklarının anksiyete düzeyine dair algılarında çocuğun cinsiyetinin velilerin çocuklarının anksiyetesine dair algıları üzerinde ölçek geneli ve tüm alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı farklar yaratıp yaratmadığını belirlemek için t-Testi gerçekleştirilmiş ve test sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir:

Tablo 10: Çocuğun cinsiyetinin velinin çocuğundaki anksiyete algısına etkisi

Ölçek/Alt Boyut	Cinsiyet	n	\bar{x}	Sd	t	df	p
PAS-R Anne ve Baba Versiyonu	Kız	80	2,32	,53		186	,60
	Erkek	108	2,27	,52			
Toplumsal anksiyete	Kız	80	2,26	,58	1,35	186	,18
	Erkek	108	2,13	,66			
Yaygın anksiyete	Kız	80	2,36	,55	,17	186	,87
	Erkek	108	2,34	,58			
Ayrılık anksiyetesi	Kız	80	2,14	,81	-1,84	186	,07
	Erkek	108	2,36	,78			
Özgül fobi	Kız	80	2,44	,63	1,51	186	,13
	Erkek	108	2,30	,58			

Tablo 10 incelendiğinde okul öncesi eğitim alan çocukların cinsiyetlerinin velilerin çocuklarının anksiyetesine dair algılarında ölçek genelinde ve tüm alt boyutlarında istatistiki olarak herhangi bir farklılaşmaya neden olmadığı görülmektedir ($p>,05$). Başka bir ifade ile velinin çocuğunun kız veya erkek olmasının velinin çocuğunun anksiyetesine dair algısında bir değişiklik meydana getirmediği ve tüm velilerin benzer algılara sahip olduğu söylenebilir.

Çocuğun Yaşının Velilerin Çocuklarının Anksiyete Düzeyine Dair Algılarına Etkisine Dair Bulgular

Okul öncesi eğitim alan çocuğu bulunan velilerin, çocuklarının anksiyete düzeyine dair algılarında çocuğun yaşının velilerin çocuklarının anksiyetesine dair algıları üzerinde ölçek geneli ve tüm alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı farklar yaratıp yaratmadığını belirlemek için ANOVA Analizi gerçekleştirilmiş ve test sonuçları Tablo 11’de gösterilmiştir:

Tablo 11: Çocuğun yaşının velinin çocuğundaki anksiyete algısına etkisi

N, \bar{x} ve SS değerleri					ANOVA Analizi Sonuçları					
Ölçek/Alt Boyut	Yaş	n	\bar{x}	Sd	Var. K.	KT	df	KO	F	p
PAS-R Anne ve Baba Versiyonu	3 yaş altı	16	2,54	,41	G. Arası	4,06	2	2,03	7,97	,00
	3-4 yaş	32	2,54	,33	G. İçi	47,20	185	,26		
	5-6 yaş	140	2,21	,54	Toplam	51,26	187			
	Toplam	188	2,29	,52						
Toplumsal anksiyete	3 yaş altı	16	2,64	,13	G. Arası	4,68	2	2,34	6,23	,00
	3-4 yaş	32	2,30	,69	G. İçi	69,43	185	,36		
	5-6 yaş	140	2,11	,63	Toplam	74,11	187			
	Toplam	188	2,19	,63						
Yaygın anksiyete	3 yaş altı	16	2,44	,24	G. Arası	1,79	2	,89	2,83	,06
	3-4 yaş	32	2,54	,44	G. İçi	58,42	185	,32		
	5-6 yaş	140	2,29	,61	Toplam	60,21	187			
	Toplam	188	2,35	,57						
Ayrılık anksiyetesi	3 yaş altı	16	2,75	1,14	G. Arası	6,72	2	3,36	5,52	,01
	3-4 yaş	32	2,48	,37	G. İçi	112,68	185	,61		
	5-6 yaş	140	2,16	,80	Toplam	119,40	187			
	Toplam	188	2,26	,80						
Özgül fobi	3 yaş altı	16	2,47	,38	G. Arası	5,22	2	2,61	7,66	,00
	3-4 yaş	32	2,71	,43	G. İçi	63,07	185	,34		
	5-6 yaş	140	2,27	,63	Toplam	68,29	187			
	Toplam	188	2,36	,60						

Tablo 11 incelendiğinde okul öncesi eğitim alan çocukların yaşının velilerin çocuklarında anksiyeteye dair algılarında ölçek genelinde ve Yaygın Anksiyete alt boyutu hariç diğer tüm alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı farklılaşmalara neden olduğu görülmektedir ($p<,05$). Bu farklılaşmaların hangi yaş grupları arasında meydana geldiğini belirlemek adına gerçekleştirilen Post Hoc- Tukey HSD Analizi sonuçları Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12: Çocukların yaşının velilerin çocuklarındaki anksiyete algısına etkisindeki grup farklılıkları

Ölçek/Boyut	Yaş (i)	Yaş (j)	i-j	p
PAS-R Anne ve Baba Versiyonu	3 yaş altı	3-4 yaş	,00	1,00
		5-6 yaş	,34*	,03
	3-4 yaş	3 yaş altı	,00	1,00
		5-6 yaş	,34*	,00
	5-6 yaş	3 yaş altı	-,34*	,03
		3-4 yaş	-,34*	,00
Toplumsal anksiyete	3 yaş altı	3-4 yaş	,34	,17
		5-6 yaş	,54*	,00
	3-4 yaş	3 yaş altı	-,34	,17
		5-6 yaş	,20	,23
	5-6 yaş	3 yaş altı	-,54*	,00
		3-4 yaş	-,20	,23
Ayrılık anksiyetesi	3 yaş altı	3-4 yaş	,28	,48
		5-6 yaş	,59*	,01
	3-4 yaş	3 yaş altı	-,28	,48
		5-6 yaş	,32	,10
	5-6 yaş	3 yaş altı	-,59*	,01
		3-4 yaş	-,32	,10
Özgül fobi	3 yaş altı	3-4 yaş	-,24	,39
		5-6 yaş	,20	,39
	3-4 yaş	3 yaş altı	,24	,39
		5-6 yaş	,44*	,00
	5-6 yaş	3 yaş altı	-,20	,39
		3-4 yaş	-,44*	,00

Tablo 12 incelendiğinde çocukların grupları arasında ölçek geneli ile Yaygın Anksiyete alt boyutu hariç tüm alt boyutlarda velilerin çocuklarında anksiyete algısında istatistiki olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ($p<,05$). Ölçek genelinde 5-6 yaş grubu arasında çocuğu olan velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının diğer yaş gruplarında çocuğu olan velilere nazaran düşük olduğu; Toplumsal Anksiyete ve Ayrılık Anksiyetesi alt boyutlarında 3 yaş altı çocuğu olan velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının 5-6 yaş grubunda çocuğu olan velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarına nazaran yüksek olduğu; Özgül Fobi alt boyutunda ise 3-4 yaş grubunda çocuğu olan velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının 5-6 yaş grubunda çocuğu olan velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarına nazaran yüksek olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Veli algılarına göre okul öncesi dönem çocuklarının anksiyete düzeylerini belirlemeyi ve çocuklardaki anksiyete düzeyini çeşitli değişkenler bağlamında incelemeyi amaçlayan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şunlardır:

Velilerin algılarına göre okul öncesi dönem çocuklarının anksiyeteleri genel olarak ve tüm alt boyutlarda düşük düzeydedir.

Velilerin cinsiyeti çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarında genel manada bir farklılık yaratmazken Ayrılık Anksiyetesi alt boyutunda annelerin çocuklarındaki anksiyete algısı daha yüksektir. Sosyal kimlik rolleri ve annelik içgüdü ile araştırmada anne algılarının babalara nazaran daha yüksek çıkacağı düşünülmüş ancak gerçekleştirilen analizlerde anne ve baba algıları arasında istatistiki olarak herhangi bir fark tespit edilmemiştir.

Velilerin yaşı çocuklarındaki anksiyete algısına dair algılarına etki eden önemli bir değişkendir. Tüm yaş grupları ve ölçek geneli ile alt boyutlarda farklılıklar meydana gelmiştir. Velinin yaşı yükseldikçe çocuğundaki anksiyeteye dair algısının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Genç velilerin çocuklarındaki anksiyete algısı yüksekken yaş ilerledikçe bu algının azaldığı görülmektedir. Bunun sebebinin velilerin yaş aldıkça bilinçlenmesi ve daha sağlıklı bir ebeveyn olması olduğu düşünülmektedir. Güner (2021) de velinin yaşının çocuğunun anksiyete düzeyini algılamasında istatistiksel farklılıklara neden olduğu sonucuna ulaşarak araştırmamızı desteklemektedir ve onun araştırmasında da yaşı daha küçük velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İşçi (2021) yaşı 18 ile 25 aralığında bulunan annelerin diğer yaş gruplarındaki annelere nazaran çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının daha yüksek olduğunu bulgulayarak araştırma sonucumuza benzeyen bir sonuca ulaşmıştır. Annelerin yaşının yükseldikçe çocuklarındaki anksiyeteye dair algıları düşüş göstermektedir (Güngör, 2009).

Velilerin eğitim düzeyi değişkeni çocuklarındaki anksiyete algısına dair algılarına etki eden önemli bir değişkendir. Eğitim düzeyi arttıkça çocuktaki anksiyeteye dair algının azaldığı ancak eğitim düzeyinin orta seviyede olduğu Lisans-Yüksek Lisans grubunda çocukların anksiyetesine dair algının diğer gruplarla farklılıklar yarattığı görülmektedir. Eğitim düzeyi az olan velilerin konu hakkında bilgisiz ve bilinçsiz olmasının, eğitim düzeyi yüksek

olan velilerin ise hem bilinçli hem de bilgi sahibi olmasının bu farklılaşmalara neden olduğu düşünülmektedir. Zira eğitim düzeyi orta olan Ön Lisans-Lisans mezunu ebeveynlerin konu hakkında bilgi sahibi olması ancak yeterli düzeyde bilgi ve bilince sahip olmamalarının çocuklarında anksiyete var olduğuna inanmalarına, çocuklarının gelişimindeki doğal tepkileri anksiyeteye yormalarına ve çocuklarında anksiyete bozukluğu olduğuna inanmalarına neden olduğu düşünülmektedir. Öğrenim düzeyi yüksek velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair kaygıları daha düşük olmaktadır (Bora ve Ünüvar, 2020). Beesdo, Knappe ve Pine (2009), Güner (2021), Kılıç (2019), Murray, Creswell ve Cooper (2009) ve Sağat (2016) da gerçekleştirdikleri çalışmalarında velinin eğitim durumunun çocuklarındaki kaygı-anksiyete algısı üzerinde anlamlı farklılaşmalara neden olduğu sonucuna ulaşarak araştırma sonucumuzu desteklemektedir. Tangüner (2017) ise velinin eğitim düzeyinin çocuğundaki anksiyeteyi etkileyen bir değişken olmadığı sonucuna ulaşarak araştırma sonucumuzu desteklemeyen bir sonuca ulaşmıştır.

Çocuğun cinsiyeti velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarında herhangi bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alisinanoğlu ve Ulutaş (2000), Genç (2021), Güner (2021) ve Güngör (2009) de çalışmalarında çocuğun cinsiyetinin velinin çocuğundaki anksiyete algısında farklılaşmalara neden olmadığı sonucuna ulaşarak araştırma sonucumuzu desteklemektedir. Karaca, Gündüz ve Neriman (2011) ile Liman (2020) okul öncesi dönemindeki çocuklar üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında çocukların kız veya erkek olmasının onların anksiyete düzeyini etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Çocukların cinsiyet değişkeninin anksiyetelerinde farklılık yaratmamasının sebebi araştırmaların gerçekleştirildiği evren ve örnekleme çocukların anksiyete yaşamalarına sebep olacak yaşamsal deneyimlere maruz kalmamış olmaları olabilir. Nitekim alanyazında kız çocuklarının erkek çocuklarından daha yüksek düzeyde anksiyete sahibi olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır (Lewis, Rice, Harold, Collishaw ve Thapar, 2011). İşçi (2021) de araştırmasına kız çocuğa sahip annelerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarının erkek çocuğa sahip annelere nazaran daha yüksek olduğu sonucuna ulaşarak araştırmamızla örtüşmeyen bir sonuca ulaşmıştır. Bora (2019) da çalışmasında kız çocuklarındaki kaygı düzeyinin erkek çocuklara nazaran daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışken Demirhan (2022) erkek çocuklarının lehine bir farklılaşma tespit etmiştir. Alanyazında birbirinden farklı sonuçlar bulunmasının nedeninin gerçekleştirilen araştırmalarda kullanılan yöntem ve teknik farklılığı ile araştırmaların amaçlarının farklı olması olduğu düşünülmektedir.

Çocuğun yaşının velilerin çocuklarındaki anksiyeteye dair algılarında genel manada farklılıklar yaratan önemli bir değişken olduğu görülmüştür. Veli algılarına göre 3 yaş altındaki çocukların anksiyeteleri 5-6 yaş grubundaki çocuklara nazaran daha yüksektir. Velilerdeki bu algı değişikliğinin sebebinin 3 yaş altındaki çocukların doğal gelişim süreçlerinde yaşadıkları sancılı veli tarafından yanlış yorumlanması olduğu düşünülmektedir. Bora ve Ünüvar (2020) ve Gouze, Hopkins, Bryant ve Lavign (2017) ile Güner (2021) de çalışmalarında çocuğun yaşı değişkeninde anlamlı farklılaşmalar tespit ederek araştırma sonucumuzu desteklemektedir. Demirhan (2022), Sirkeci (2017) ve Nilsen, Eisemann ve Kvernmo (2013) ise araştırmalarında çocuğun yaşının anksiyete düzeyinde etkili bir değişken olmadığı sonucuna ulaşarak araştırmamızla örtüşmeyen bir sonuca ulaşmışlardır.

KAYNAKÇA

- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen faktörler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19.
- American Psychiatric Association (APA). (2013). *Desk reference to the diagnostic criteria from DSM-5(TM)*. American Psychiatric Publishing.
- Baydemir, A. (2016). *Okul yöneticilerinin güç kaynaklarını kullanma becerileriyle kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Beck, A. T. ve Emery, G. (2011). *Anksiyete bozuklukları ve fobiler*. (T. Özakkaş, Dü.) İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Beesdo, K., Knappe, S. ve Pine, D. S. (2009). Anxiety and anxiety disorders in children and adolescents: Developmental issues and implications for DSM-V. *Psychiatric Clinics*, 32(3), 483-524.
- Bora, A. ve Ünüvar, P. (2020). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 56, 345-361.
- Bora, A. (2019). *Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Butcher, J., Mineka, S. ve Hooley, J. (2013). *Anormal psikoloji (1. baskı)*. (O. Gündüz, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çengel, K. E., Tiryaki, A. ve Ünal, F. (2003). Ayrılık kaygısı bozukluğu olan çocuklarda sosyodemografik ve klinik özellikler. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10, 3-8.

- Demirhan, A. N. (2022). *Annelerin bağlanma stilleri ile okul öncesi dönemdeki çocukların anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çankırı.
- Diler, R. S., B., A., B. D., A., A. D., S., F., Chiapetta, L. ve Bridge, J. (2004). Phenomenology of panic disorder. *Depress Anxiety*, 20, 39-43.
- Eaton, W. W., Bienvenu, O. J. ve Miloyan, B. (2018). Specific phobias. *The Lancet Psychiatry*, 5(8), 678-686.
- Egger, H. L. ve Angold, A. (2006). Common emotional behavioural disorders in preschool children: Presentation, nosology and epidemiology. *Child Psychol Psychiatry*, 47, 313-337.
- Emiroğlu, İ. N. ve Baykara, B. (2008). *Yaygın anksiyete bozukluğu, panik bozukluğu, özgül fobi, sosyal fobi. Çocuk ve ergen psikiyatrisi temel kitabı*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Eremiş, S., Bellibaş, E., Özbaran, B., Büküşoğlu, D. N., Altıntoprak, E. ve Bildik, T. (2009). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 14-21.
- Genç, M. (2021). *Annesi çalışan ve çalışmayan okul öncesi dönem çocuklarının anksiyete, depresyon ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Gouze, K. R., Hopkins, J., Bryant, F. B. ve Lavigne, J. V. (2017). Parenting and anxiety: Bi-directional relations in young children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 45(6), 1169-1180.
- Güleç, R. (2016). Psikanalitik anksiyete kuramı. *Psikeart Dergisi*, 31, 10-13.
- Güner, G. M. (2021). *Annelerin kişilik özellikleri ile okul öncesi çocuklardaki anksiyete düzeyi arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Güngör, H. (2009). *Ebeveyn ve öğretmen mükemmeliyetçiliğinin 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının algılanan kaygı düzeylerini öngörmedeki rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli .
- Holka-Pokorska, J., Piróg-Balcerzak, A. ve Jarema, M. (2018). The controversy around the diagnosis of selective mutism—a critical analysis of three cases in the light of modern research and diagnostic criteria. *Psychiatr Pol*, 52(2), 323-343.
- Hua, A. ve Major, N. (2016). Selective mutism. *Current opinion in pediatrics*, 28(1), 114-120.
- İşçi, A. (2021). *Okul öncesi çocuklarda anne özyeterliliği ve annenin çocuğa ilişkin anksiyete algısının annesinin çalışma durumuna göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Johnstone, K. M., Kemps, E. ve Chen, J. (2018). A meta-analysis of universal school-based prevention programs for anxiety and depression in children. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 21(4), 466-481.
- Karabekiroğlu, K. (2009). *Anne-babalar için bebek ruh sağlığı rehberi (I. Baskı)*. İstanbul: Say Yayınları.
- Karaca, N. H., Gündüz, A. ve Neriman, A. R. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(2), 65-76.
- Karamustafalıoğlu, O. ve Yumrukçal, H. (2011). Depresyon ve anksiyete bozuklukları. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 45(2), 65-74.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar ilkeler teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kılıç, A. (2019). *Öğrenciler ve ebeveynlerindeki sosyal fobi düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kılıçarslan, Y. ve Yüksel, S. (2023). Özgül fobilerin bilişsel davranışçı terapilerinde sanal gerçeklik uygulamaları. *Journal of Social Research and Behavioral Sciences*, 9(18), 505-521.
- Köroğlu, E. (2011). *Psikiyatri el kitabı*. Ankara: HYB Basım Yayımları.
- Köroğlu, E. (2013). *Kaygılarımız korkularımız nedir? Nasıl baş edilir?* Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Kuzucu, Y. (2013). *Küçükler için büyüklere (3. baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kwan, S. Y., Petersen, P. E., Pine, C. M. ve Borutta, A. (2005). Health-promoting schools: an opportunity for oral health promotion. *Bulletin of the World Health Organization*, 83(9), 677-685.
- Lawrence, D., Johnson, S. J., H., Boterhoven De Haan, K., Sawyer, M., Ainley, J. ve Zubrick, S. R. (2015). *The mental health of children and adolescents : Report on the second Australian child and adolescent survey of mental health and wellbeing*. Canberra, ACT: Department of Health.

- Lewis, G., Rice, F., Harold, G. T., Collishaw, S. ve Thapar, A. (2011). Investigating environmental links between parent depression and child depressive/anxiety symptoms using an assisted conception design. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 50(5), 451-459.
- Liman, B. (2020). 60-72 yaşlı çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 8-19.
- Mantar, A. (2008). *Anksiyete duyarlılığı indeksi-3'ün Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. (Uzmanlık Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir.
- Masi, G., Muci, M. ve Millepiedi, S. (2001). Separation anxiety disorder in children and adolescents. epidemiology, diagnosis and management. *CNS Drugs*, 15(2), 93-104.
- Murray, L., Creswell, C. ve Cooper, P. J. (2009). The development of anxiety disorders in childhood: an integrative review. *Psychological Medicine*, 39 (9), 1413-1423.
- Nilsen, T. S., Eisemann, M. ve Kvernmo, S. (2013). Predictors and moderators of outcome in child and adolescent anxiety and depression: a systematic review of psychological treatment studies. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 22 (2), 69-87.
- Öztürk, O. M. ve Uluşahin, A. (2014). *Ruh sağlığı bozuklukları (Cilt II)*. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Raines, E. M., Viana, A. G., Trent, E. S., Woodward, E. C., Candelari, A. E., Zvolensky, M. J. ve Storch, E. A. (2019). Effortful control, interpretation biases, and child anxiety symptom severity in a sample of children with anxiety disorders. *Journal of anxiety disorders*, 67, 102-136.
- Rossen, L., Mattick, R. P., Wilson, J., Clare, P. J., Burns, L., Allsop, S. ve Hutchinson, D. (2019). Mother–infant bonding and emotional availability at 12-months of age: The role of early postnatal bonding, maternal substance use and mental health. *Maternal and Child Health Journal*, 23(12), 1686-1698.
- Sağat, H. (2016). *Bireylerin anne baba tutumlarının özgüven ve sosyal fobiye olan ilişkilerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul .
- Silverman, W. K. ve Dick-Niederhauser, A. (2004). *Separation anxiety disorder*. New York: The Guilford Press.
- Sirkeci, B. (2017). *Okul öncesi çocuklarının anksiyete belirtileri ile anne baba tutumu arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Stossel, S. (2015). *Anksiyete çağı*. İstanbul: Boyner Yayınları.
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson.
- Tangüner, D. (2017). *Okul öncesi eğitim almış ve almamış birinci sınıf öğrencilerinin okula uyum düzeyi ve anksiyete düzeyi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tekin, M. ve Tekin, A. (2014). Anksiyete bozukluklarında dissosiyatif belirtiler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(4), 330-339.
- Trawick-Swith, J. (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim*. (B. Akman, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Turan, İ., Şimşek, Ü. ve Aslan, H. (2015). Eğitim araştırmalarında likert ölçeği ve likert-tipi soruların kullanımı ve analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 , 186-203 .
- Türkçapar, H. (2004). Anksiyete bozukluğu ve depresyonun tanısal ilişkileri. *Klinik Psikiyatri*, 4, 12-16.
- Uğraş, S. (2016). *Okul öncesi çocuklarda anksiyete ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zineldin, M. (2019). TCS is to blame: The impact of divorce on physical and mental health. *International Journal of Preventive Medicine*, 10(141), 1-4.